

FABRIEKSSCHOORSTENEN

Merktekens in het landschap

Getuigen van het werk van mannen en vrouwen

Symbolen van het industrieel verleden en het industrieel erfgoed van een streek

In het kader van 2015 Europees Jaar van het Industrieel en Technisch Erfgoed loopt een Europese campagne voor behoud en herwaardering van fabrieksschoorstenen. Deze wordt gecoördineerd vanuit Roubaix.

In Roubaix en Tourcoing worden de fabrieksschoorstenen gerestaureerd door een Vlaams ambachtelijk bedrijf uit Harelbeke - één van de weinige dat nog de nodige kennis en know how heeft.

In Mataro en Terrassa (Catalonië) en ook in de badplaats Malaga (Andalusië) besliste de overheid dat fabrieksschoorstenen niet meer mogen gesloopt worden, maar als bakens in het stadslandschap moeten bewaard worden.

In Nederland zijn reeds verschillende schoorstenen beschermd, wordt een sterke schoorsteenwerking uitgeoefend door een nationale en heel wat regionale verenigingen, werden verschillende schoorstenen gerestaureerd en bestaan nu zelfs plannen om een verdwenen schoorsteen te reconstrueren (Werkspoor, Utrecht)

In Vlaanderen werden onlangs twee fabrieksschoorstenen beschermd, nl. deze van de elektriciteitscentrale in Izegem en recent deze van Agfa-Gevaert in Mortsel. De beschermde betonnen Monnoyer-schoorsteen van de steenkoolmijn van Zolder werd recent met overheidssubsidies gerestaureerd.

Maar er blijft nog veel te doen...

Fabrieksschoorstenen zijn in ons 21^e eeuwse landschap de opvallende getuigen van een voorbije industriële periode. Net als de symbolen van de pre-industriële tijd (kerktorens en de torens van kastelen) steken ze hoog boven de daken uit en wijzen ze een plek aan van waaruit macht en kapitaal de omgeving en het maatschappelijk leven bepaalden.

Vandaag zijn ze door hun verticaliteit de tekens die de industriële revolutie en de industriële ontwikkeling van een stad of een streek markeren. In de 19de en de 20^e eeuw werden ze gebouwd om de rookgassen van stoomketels en industriële processen af te voeren - vandaag hebben ze door moderne technieken van aandrijving en productie bijna allemaal hun functie verloren. Daardoor worden ze aan de lopende band gesloopt. Daardoor verliezen buurten een stuk van hun herkenbaarheid. Daardoor gaat een visueel bepalend spoor van het industrieel verleden verloren.

In de meeste industriële gemeenten in Vlaanderen blijft vandaag maar een fractie over van het woud aan schoorstenen dat een halve eeuw geleden nog het stadslandschap bepaalde. Ofwel realiseert men zich plots dat ze weg zijn, ofwel worden ze met de nodige media-aandacht platgelegd en probeert men daarvan zelfs een feestje te maken...

Fabrieksschoorstenen zijn dus een bedreigd erfgoed.

Ze worden nog te weinig als 'erfgoed' gewaardeerd.

Erfgoed is een niet-hernieuwbare grondstof. Eens verloren is het voor altijd verloren.

Fabrieksschoorstenen zijn indrukwekkende bouwtechnische realisaties - smalle ronde bakstenen constructies die aan weer en wind moeten weerstaan, die soms enorme spanningen en temperatuurverschillen moeten kunnen opvangen.

Ze zijn landschappelijk belangrijk.

Ze zijn historisch belangrijk.

Ze zijn volkskundig belangrijk - want onderwerp van veel volkse verhalen en anecdotes.

Ze zijn industrieel-archeologisch belangrijk

Ze hebben een sociaal-culturele waarde.

Reden genoeg om er speciale aandacht aan te besteden.

Om ze te inventariseren, te bewaren, te beschermen, en een nieuwe functie te geven in de moderne post-industriële maatschappij

De deelnemers aan de Vlaams-Nederlandse Ontmoetingsdag voor Industriële Archeologie, gehouden in Antwerpen op 14 november 2015 roepen daarom de verschillende bevoegde overheden op om

- vooraleer slopingsvergunning te geven voor een fabrieksschoorsteen grondig na te gaan op welke wijze deze behouden kan worden en welke rol of merkteken hij kan spelen binnen de nieuw-geplande ontwikkelingen

Ze roepen specifiek het Vlaamse Gewest en het Agentschap Onroerend Erfgoed op om

- zo spoedig mogelijk een inventaris op te stellen van de in Vlaanderen nog bestaande fabrieksschoorstenen
- deze in een eerste fase op te nemen in de Vastgestelde Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed
- een selectie te maken van de meest representatieve fabrieksschoorstenen en deze als monument te beschermen

Ze roepen de Vlaamse Gemeenschap op om bij te dragen

- tot het overleven en het borgen van de stiel van ambachtelijke schoorsteenbouwer, desgevallend op te nemen in de lijst van immaterieel erfgoed
- om het onderzoek naar de geschiedenis en het erfgoed van dit beroep te stimuleren - inclusief het verhaal van de Vlaamse schoorsteenbouwers die tot ver over de grenzen trokken om ginds fabrieksschoorstenen te bouwen

Ze roepen alle erfgoedverenigingen, historische en volkskundige kringen, en ook vrijwilligers op om bij te dragen aan de bewustwording van de historische en monumentale waarde van fabrieksschoorstenen, aan het onderzoek naar hun geschiedenis en de geschiedenis van hun bouwers, en mee te werken aan de inventarisatie van de nog bestaande fabrieksschoorstenen.

Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie vzw

www.industrieelerfgoed.be